

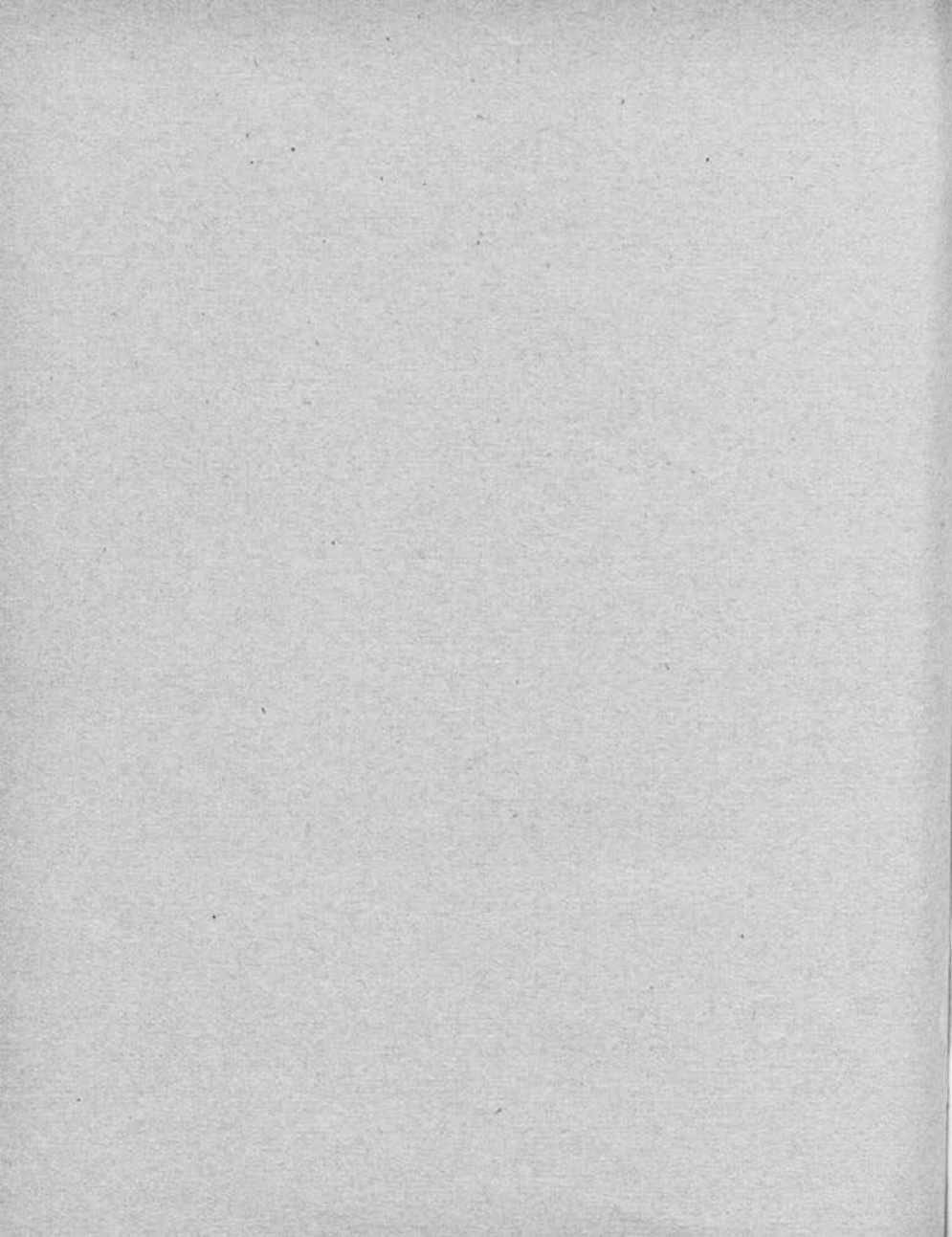
GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

15 B. NUŠIČ:
PROTEKCIJA

B. NUŠIČ:

PROTEKCIJA

PREMIERA 24. FEBRUARJA 1941

Danes rečem tako! Blagor režiserju kolegu, ki bo režiral to delo recimo, čez sto let! Kakšne možnosti si bo imel, kolikor svobode, lastne volje in pa tistega, kar se imenuje danes: režirati svetovni teater — Molièra, Tirso di Molina, Kleista in podobne ... Vse, prav vse možnosti mu bodo na razpolago in lahko bo brkljal po orumelih knjigah režijskih, svojih starih kolegov Osipovičev, Danilov, Šestov ... Haha, recimo silno slavnih kolegov! — Tisti gospod kolega bo ugotovil različne zadeve. Ugotovil bo, da znaša pretipkani rokopis »Protekcije« recimo štiriinosemdeset strani in da bi utegnila ta zabavna zadeva trajati tja do pol druge ure po polnoči — in poleg tega se imenuje ta špas — komedija.

Potem glede inscenacije! Le pomislimo za sto let naprej. Kaj bo takrat v naši Drami, kakšen bo način uprizarjanja? O, jaz vem, takrat bo kolegu režiserju iz leta 2021 močno lahko — igral in uprizarjal bo Nušića nekako tako, kot pristopamo mi danes k Molièru. Scena bo popolnoma svobodna, od zastorov in nakazanih objektov, tja do stiliziranih kostumov, kretenj, finalov in pa zname-

nitih Nušičevih monologov. Takrat bo kolega iz leta 2041 odprl vse črte monologov, ki so bili črtani v letu 1941 in reklo se bo: oh, sedaj smo šele doživeli pravo in prvo uprizoritev našega velikega dramatika...

*

Pa pustimo fantastične blodnje in vrnimo se v naš čas. Kar lepo priznam, da sem dobil prepis s strojem, ki se je imenoval »Protek-cija«, in ta je obsegal štiriinosemdeset strani. Ti moj Bog! Ljubi obiskovalec gledališča in naš prijatelj, tembolj naš stari, dobri abonent — ali veš kaj to pomeni? To pomeni, da boš kaznovan z gledališčem, gledališče pa hočeš, naj bo za Te pobuda, lepota i. t. d.

Štiriinosemdeset strani pomeni, da jih pri najurnejšem tempu odpravimo v štirih urah — to je o polnoči. Jaz pa vem, kaj je publika, kaj je gledališče — naše in tuje — polnoč je ura strahov — in gorje komadu, ki posega med strahove — propadel je...

*

Zato sem govoril prej o bodočih kolegih... Kaj vse sem jaz ukrenil s kolegom Molièrom in kaj vse je pretrpel od mene tekom let prijatelj in kolega Shakespeare. Za pet »Gledaliških listov« bi napisal o vseh črtah in prestopkih, ki sem jih naredil... Ampak... Ampak režijska knjiga »Protekcije« znaša danes samo štiriinpetdeset strani... in med nami povedano — še od teh je režiser črtal, no, recimo še tri... To je ostalo danes, gospod Nušić, in protekcija bi prav nič ne pomagala... »Protek-cija« bo živela. Zakaj tudi ne bi, saj to so že stari faraoni poznali in Cezar nam pove o tem in Tilly in Wallenstein, pa tudi Herman Celjski in Kacijanar...

*

Biti v službi staroslavnega humorista, od katerega so se učili in kradli motive, recimo celo Roda - Roda, z rdečim telovnikom —

to je zadeva svojevrstna — recimo — zadeva pripravljalna... Nušiću se poklanjamo — a Nušića že danes izkopujemo... Zadeva s »Protekcijo« je izkopana! Stoj! Saj živi in bo živela, dokler bodo na svetu ljudje s kitami, krvjo in podobnimi zadevami. Ne smemo pa pozabiti, da je bil ob tistem času, v dobi človek Nušić (glej njegovo biografijo) ves razigran — a tudi ves razkrojen — kajti »Protekcija« je ena njegovih prvih gledaliških del.

*

Moj spomin ne seže tako daleč, da bi utegnil ugotoviti — prvo uprizoritev »Protekcije«. Imam pa vtis, da se je »Protekcija« prvič uprizorila leta 1919 na jesen, ko je vladal v Ljubljani tiskarski štrajk. — Zato ni ne vesti, ne plakata, ne »Gledališkega lista« — vse so le domneve... Tudi impresijo imam od te uprizoritve — res, in glavna je epizoda: »administratorja časopisa«, igral ga je Osipovič — in Bog mi odprosti, bil je res imeniten in spomina vreden. Še Rakarjeve se spominjam v vlogi Perside, ministrove sestre in pa Ločnika, ki je že dolgo pod protektoratom večnosti.

*

Ni treba šele praviti, da je Nušić naš stari znanec. Že pred svetovno vojno se je pojavil po zaslugi Borštnika s komedijo »Svet« in celo prva predstava, ki se je vršila na prostem je bila njegovo delo. Ob hotelu »Tivoli« so igrali njegovo herojsko enodejanko »Knez od Semberije«. — Po prevratu pa so se vrstila njegova dela in vsaj en Nušić je bil vsako leto na repertoarju. »Navaden človek« in »Narodni poslanik«, potem »Sumljiva oseba« in fenomenalna »Pot okoli sveta«, pa »Gospa ministrica«, nadalje »Žalujoči ostali« z »Beogradom nekdanj in sedaj« — vso to Nušićevo ogromno plodnost je drama izkoristila in lahko trdimo, da spada Nušić v železni repertoar jugoslovanskih gledališč. Ost

Spomini Stanislavskega

(Iz knjige „Igralčevo delo na samem sebi“)

Danes — druga vaja na odru. Šel sem v gledališče na vse zgodaj in sklenil, da se bom pripravljaj na delo vpričo vseh, prav na odru, ne pa v garderobi. Na odru je vrelo. Postavljali so dekoracije in kulise za našo skušnjo. Jel sem se pripravljati.

Bilo bi brez smisla v tamkajšnjem kaosu iskati tisti mir, ki sem se ga navadil pri študiju doma. Predvsem se je bilo treba priučiti okolici, ki mi je bila nova. Zaradi tega sem stopil k rampi in sem se zagledal v zlohobno, črno luknjo odrskega okvira, da bi se ji privadil in se rešil privlačnosti, ki me je vlekla v avditorij. Toda čim bolj sem si prizadeval, da ne bi opazil velikega prostora, tem bolj sem mislil nanj in tembolj me je vlekle tja v zloveščo temo za portalom. Ta trenutek je stresel delavec, ki je šel mimo mene, žeblje na tla. Pričel sem mu pomagati, ko jih je pobiral. In nenadoma mi je postalo dobro, celo domače na velikem odru. Toda žeblje sva kmalu pobrala, dobrodušni moj sobesednik je odšel in ogromni prostor me je spet potlačil, da sem se jel spet nekako tajati v njem. In vendar sem se ravnokar tako sijajno počutil. Sicer je pa razumljivo: ko sem pobiral žeblje, nisem mislil na črno luknjo portala. Stopil sem naglo z odra in sedel v parter.

*

Pričele so se vaje za druge odlomke; toda jaz nisem videl, kaj se godi na odru, — čakal sem trepetaje, kdaj pride vrsta name.

V takem mučnem pričakovanju je nekaj dobrega. Privede te do stanja, v katerem si želiš, da bi se tisto, česar se bojiš, čimprej pričelo in tudi končalo. Danes mi je bilo sojeno preživeti tako stanje.

Ko je naposled prišel na vrsto moj odlomek in sem stopil na oder, sem našel dekoracijo, sestavljeno iz posameznih sten odrskih paviljonov, kulis, paravanov in podobnega. Nekateri kosi so kazali hrbet in rebra. Tudi pohištvo je bilo zneženo. Navzlic temu se mi je zdela splošna podoba pri razsvetljavi prijetna in v Othellovi sobi, pripravljeni za nas, je bilo domače. Pri velikem naporu domišljije je bilo v tem okolišu navsezadnje še mogoče nekaj malega, kar me je spominjalo na mojo sobo.

Komaj pa se je zastor razmaknil in se je odprl avditorij, sem bil mahoma ves v njegovi oblasti. Pri tem sem začutil novo, nepričakovano čustvo. Stvar je ta, da dekoracija in strop delata pregrajo med igralcem in velikim zaodriščem za njim, med ogromnim temnim prostorom nad njim in med sobami ob odru in skladovnicami kulis na obeh straneh. Taka izolacija je seveda prijetna. A slabo je to, da pri tem prevzame odrski paviljon vlogo reflektorja, ki pošilja vso igralčevo pozornost v avditorij. Tako odbija muzikalna estrada v obliki školjke zvoke orkestra v stran poslušalcev. In še drug nov pojav: iz strahu se je pojavila v meni potreba zabavati gledalce, da bi se — bog ne daj! — ne dolgočasili. To me je razburjalo, me motilo pri vživljanju v to, kar sem počel in govoril; zaradi tega mi je govorjenje naučenega besedila in privajeno kretanje prehitevalo misli in čustva. Pojavilo se je prehitevanje in drdranje. Ista naglica je prešla tudi na gibe in kretnje. Letel sem po tekstu, da mi je jemalo sapo, in nisem mogel spremeniti tempa. Celo mesta v tekstu, ki so mi bila draga, so švigala mimo, kakor brzojavni drogovi v drvečem vlaku. Če se mi le malo zatakne, pa sem izgubljen. Več kot enkrat sem roteče obrnil oči na šepetalca, toda ta je, kakor da sploh nič ni, skrbno navijal svojo uro. Nedvomno je bilo to maščevanje za včerašnje.

H generalni vaji sem prišel v gledališče še prej kot običajno, ker sem se moral pobrigati za masko in kostum. Vtaknili so me v sijajno garderobo in mi pripravili muzejsko orientalsko haljo marokanskega princa iz Šajloka. Vse to mi je nalagalo dolžnost, igrati dobro. Sedel sem za maskersko mizo, na kateri je bilo pripravljenih nekaj lasulj, lasje in vse mogoče potreščine za maskiranje.

Ta trenutek je stopil v garderobo visok, zelo suh človek z očali in v beli halji, s štrlečimi brki, v dolgi espanjolki. Ta »Don Kihot« se je sklonil in začel brez dolgega govoričenja »obdelavati« moj obraz. Naglo mi je zbrisal z vazelinom vse, kar sem bil sam namazal, in mi jel polagati na obraz barve. Pri tem je vsak čopič poprej namazal z mastjo. Na mastni koži so se barve prijemale rade in enakomerno. Potem mi je »Don Kihot« pobarval obraz s tonom temne zagorelosti, kakor je za Mavra primerno. Toda meni je bilo žal prejšnje, temnejše barve, ki sem jo dobil s čokolado: oči so se mi prej bolj svetile in zobje so blesteli ostreje.

Ko je bila maska gotova in kostum oblečen, sem se pogledal v zrcalo in sem iskreno občudoval umetnost »Don Kihota«. Pričel sem se občudovati. Okornost telesa je izginila pod dolgimi gubami halje in divjaške kretnje, ki sem jih naštudiral, so se zelo dobro skladale s splošno pojavo.

V garderobo so prišli Šustov in drugi učenci. Tudi nje je navdušila moja vnanost, hvalili so jo brez izjeme in brez sence zavisti. To me je bodrilo in mi vračalo prejšnjo vero vase. Na odru me je porazilo pohištvo, ki je bilo razpostavljeno nenavadno: naslonjač je bil nenaravno odmaknjen od stene skoraj na sredo odra, miza je stala preblizu šepetalčevi školjki, kakor da bi bila razstavljena na prednjem odru na najbolj vidno mesto. Begal sem razburjen po odru in neprestano opletal s kraji halje in z jataganom po pohištvu in

po kraju kulis. Toda to me ni motilo pri mehaničnem drdranju besedila in pri neprestanem beganju po odru. Zdelo se mi je, da bom vendarle nekako privlekel odlomek do konca. Toda ko sem prišel k najvišjemu momentu vloge, mi je v glavi nenadoma blisnila misel: »Zdajle bom obtičal.« Prevzel me je strah, utihnil sem in se zmedel; pred očmi so mi zaplesali prazni, beli krogi... Sam ne vem, kaj me je spet prestavilo v avtomatičnost, ki me je tokrat rešila pogube.

Nato sem obupal nad seboj. Obvladala me je ena sama misel: hitro končati, se demaskirati in pobegniti iz gledališča.

In zdaj sem doma. Sam. Toda zdaj je jasno, da sem ta trenutek sam sebi najstrašnejši sobesednik. Pri srcu mi je neznosno težko. Hotel sem na obisk, da bi se raztresel, a nisem mogel: zdi se mi, da vsi že vedo za mojo sramoto in s prsti kažejo name.

Na srečo je prišel k meni ljubi, ganljivi Puščin. Opazil me je bil med gledalci in je hotel zvedeti moje mnenje o svojem nastopu s Salierijem. Toda nisem mu mogel povedati ničesar, ker sem ga sicer gledal izza kulis, a v razburjenem pričakovanju svojega nastopa nisem videl, kaj se godi na odru. O sebi ga nisem vprašal. Bal sem se kritike, ki bi mi bila mogla ubiti ostanke vere vase.

Puščin je zelo lepo govoril o Shakespearovi drami in o Othellovi vlogi. Toda stavil je nanjo takšne zahteve, da mu jih jaz nisem mogel izpolniti. Zelo lepo je govoril o bridkosti, začudenju in pretresu v Mavru, ko prične verjeti, da se v Desdemoni pod čudovito masko skriva grozna grehota. To jo dela v Othellovih očeh še strašnejšo.

Po prijateljevem odhodu sem se skušal približati nekaterim mestom v vlogi po njegovi razlagi — razjokal sem se: tako se mi je Maver zasmilil.

Prihodnji dramski spored

Z jutrišnjem dnem prične osebje dramskega gledališča s študijem nove komedije *Bratka Krefta*: »*Kranjski komedijantje*«. Kreft je zasnoval svojo komedijo kot igro za proslavo stopetdesetletnice prve slovenske predstave v nekdanjem Stanovskem gledališču v Ljubljani. Svoj ognjeni krst je prejel slovenski jezik na odru l. 1889., in sicer z uprizoritvijo Linhartove »*Županove Micke*«. Okrog te igre in njene tedanje uprizoritve se pleto v Kreftovi komediji dogodki ljubavne, politične in literarne intrige, ki se naposled zapleto v svečano slavnost kulturno zgodovinskega dogodka, kakršnega predstavlja prva slovenska gledališka predstava. V dogodke in spletke zaradi »*Županove Micke*« in še nekaterih drugih, danes manj važnih stvari so bili tedaj in so tudi v današnji veseloigri zapletene zgodovinske osebnosti, ki jih danes obdaja sijaj naše neznanne zgodovine, kakor: Cojz, Linhardt, Japelj, Vodnik, grof Hohenwarth. Zato bo delo čudovita in radostna ponazoritev enega izmed lepših poglavij v naši kulturni zgodovini. Krstno uprizoritev svoje veseloigre bo zrežiral avtor sam; z vlogami v nji bodo zaposlene malone vse najboljše moči dramskega osebja.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Blasina se odpre ob pol 20.

Protekција

VESELOIGRA V PETIH DEJANJAH. SPISAL: BRANISLAV NUŠIČ.

REŽISER: PROF. O. ŠEST.

Gospod minister	Peček
Persida, njegova sestra	Nablocka
Draginja, njegova hči	Simčičeva
Ačim Kukič, sodni pristojni	Cesar
Saveta, njegova žena	Rakarjeva
Svetislav, njun sin	Gale
Julka, otroka	Levarjeva
Manojlo Kukič, njegov upokojen načelnik beograjske policije	Potokar
Jovanka, njegova hči	Slavčeva
Mladen Gjurič, konobar	Drenovec
Sava Savič, financar	Daneš
Administrator lista »Belje«	Presetnik
Praktikant	Plut
Sluga	Milčinski

Dejanje se vrši v Beogradu. Prvo, tretje in peto na stanovanju Manojla Kukiča, drugo in četrto pa na stanovanju ministra.

Obleke ge. A. Levarja modnega ateljeja Sovan
Obleko g. Galeta izdelal lon Dovžan Sv. Petra c.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Za 20.

Konec ob pol 23.

Parter: Sedeži I. vrste	Din 25 [—]
„ II.-III. vrste	24 [—]
„ IV.-VI. „	22 [—]
„ VII.-IX. „	20 [—]
„ X.-XI. „	18 [—]
„ XII.-XIII. „	16 [—]

Lože v parteru	Din 90 [—]
„ v I. red	90 [—]
„ balkonski	60 [—]
Dodatni ložni	20 [—]
„	20 [—]
„	15 [—]

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 18 [—]
„ II. „	14 [—]
Galerija: Sedeži I. vrste	12 [—]
„ II. „	10 [—]
„ III. „	8 [—]
Galerijsko stojališče	2 [—]
Dijaško „	4 [—]

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni od pol 11. do pol 1. in od 8. do 5. ure. Telef. 4611.
Predpisana taksa za prevoz je vračunana v cenah.

